

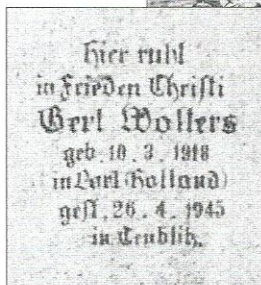
De noodlottige vlucht van Gerrit Wolters

Jan Beursken

Inleiding

Gerardus (roepnaam Gerrit of Gert) Johannes Wolters, geboren 10 maart 1918 en overleden op 26 april 1945, staat vermeld op het oorlogsmonument in het centrum van Didam. Achter deze naam gaat veel oorlogsleed schuil voordat hij in de pastorie van de Duitse plaats Teublitz overleed. De aanwezige pastoor Hofmann en Gerrit's kameraad Jan Veldhuizen uit Amsterdam speelden een belangrijke rol in zijn laatste levensdagen. Na zijn dood kreeg Gerrit een tijdelijke rustplaats in Teublitz, maar in 1956 werd hij herbegraven op het Nederlandse Ereveld in Frankfurt am Main.

Het Nederlandse ereveld maakt deel uit van het Waldfriedhof aan de Burgenlandweg in Frankfurt-Oberrad in Duitsland, niet ver van Frankfurt. Het ereveld telt 756 graven van Nederlandse soldaten en oorlogsslachtoffers die omkwamen in de omgeving van Frankfurt. Veel van de slachtoffers die begraven liggen op deze begraafplaats zijn omgekomen als gevolg van de Arbeitseinsatz of in de concentratiekampen Dachau, Flossenbürg of Natzweiler. Op het ereveld staat tevens een monument met de namen van nog eens 242 Nederlanders die hier zijn omgekomen, maar hier niet zijn begraven.

*De tijdelijke rustplaats van Gerrit Wolters.
(Fotocollectie Gerrie Aalberts)*

Het stenen drieliuk op het Nederlandse Ereveld in Frankfurt am Main, met de namen van 242 slachtoffers die hier niet konden worden begraven.

Het gezin Wolters (en het vervolg)

De ouders van Gerrit waren Jan en Marie Wolters-Teunissen, getrouwd op 6 juni 1913. Uit dit huwelijk werden negen kinderen geboren, waaronder Gerrit. Na de dood van vader Jan Wolters op 15 februari 1927, hertrouwde Marie Teunissen op 18 maart 1928 met Gradus van Hees. Uit dit huwelijk Van Hees-Teunissen werd dochter Annie geboren.

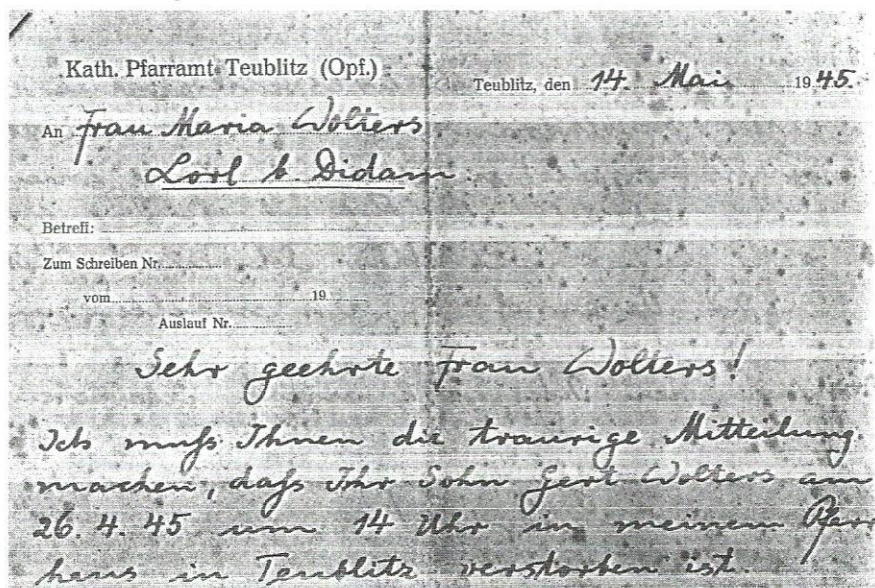
Familiefoto ter gelegenheid van het huwelijk van Theed Stevens met Dinie Wolters op 3 augustus 1940. 1 = Gerrit Wolters, 2 = Marie van Hees-Teunissen, 3 = Gradus van Hees, 4 = Riek Wolters, 5 = Marie Wolters, 6 = Wim Wolters, 7 = Annie van Hees, 8 = bruidegom Theed Stevens, 9 = bruid Dien Wolters. (Fotocollectie Gerrie Aalberts)

Ondergedoken, gearresteerd en weggevoerd

Gerrit was tewerkgesteld in Duitsland, maar vluchtte terug naar Nederland. Daarna dook hij onder omdat hij niet als dwangarbeider voor de vijand wilde werken. In de nacht van 24 op 25 februari 1945 verbleef hij in het huis van zijn moeder en stiefvader (D 182, nu: Van Rouwenoortweg 39 in Loil). Niemand wist dat hij daar zat, zelfs zijn moeder niet. Plotseling werd op de deur gebonsd. De SS had het huis omsingeld en er volgde een huiszoeking. Gerrit vluchtte naar de zolder en verstopte zich daar onder het hooi. Daar vonden de Duitsers hem. Hij werd gevangen genomen en weggevoerd naar Buchenwald. Vanuit Buchenwald werd Gerrit na enige tijd op transport gesteld naar het concentratiekamp Dachau. Hij is daar nooit aangekomen, omdat hij samen met zijn kameraad Jan Veldhuizen, afkomstig uit Amsterdam, besloot om onderweg te vluchten. Gerrit Wolters moest dit met de dood bekopen ondanks de goede zorgen van pastoor Dr. Paul Hofmann uit Teublitz.

Hij overleed op 27-jarige leeftijd aan ondervoeding en opgelopen ziekten. Deze pastoor (van 1941 tot 1951 in de r.-k. parochie van Teublitz werkzaam) schreef op 14 mei 1945 een brief aan Marie van Hees-Teunissen (moeder van Gerrit en weduwe van Jan Wolters).

Brief van pastoor Hofmann (gedeelte van vertaalde tekst)

Beginfragment van de originele brief van pastoor Hofmann aan Maria Wolters.

Teublitz, 14 mei 1945

Mevrouw Maria Wolters
Loil b[ij]. Didam

Zeer geachte mevrouw Wolters!

Ik moet u de droevige mededeling
doen, dat uw zoon Gert Wolters op
26.4.45 om 14.00 uur in mijn pastorie
in Teublitz overleden is.

Gerrit kwam den 23e april in mijn huis. Op dezen dag, den laatsten voordat ons dorp door de Amerikanen werd bezet, bemerkte ik op straat, ongeveer 10.00 uur voormiddags, uw zoon Gerrit en zijn kameraad Jan Veldhuizen. Jan leidde Gerrit, omdat Gerrit nauwelijks meer lopen kon. Ik haalde beiden bij mij in huis en riep onze ziekenzuster. Gerrit was totaal vermagerd; onder de ribben had hij een open wond, die wel van eene operatie was overgebleven. Uit de wonde vloeide veel etter, zoodat de kleeven – een hemd en twee wollen kleedingstukken – geheel doordrenkt waren met etter. Twee Duitsche geneesheren, die toevallig ter plaatse waren en die ik er eveneens bij riep,

legden tezamen met de zuster Gerrit een verband aan. Zij maakten mij er ook opmerkzaam op dat Gerrit den dag wel niet zou overleven.

Ik liet daarop een kleine zolderkamer in mijne pastorie vlug als ziekenkamer in orde maken, alle andere vrije kamers in mijn huis waren bezet met vluchtelingen; Gerrit en Jan kregen elk een bed. De bedrust deed beiden zeer goed. Gerrit was zeer koortsig en leed grooten dorst. Steeds wilde hij water drinken.

Wat wij voor hem doen konden, hebben wij gedaan. Op 24 april riep ik een Amerikaanse dokter bij Gerrit, daar wij geen Duitschen dokter hadden. De dokter bezichtigde het verband dat de ziekenzuster had aangelegd; hij zeide, men kon Gerrit te drinken geven, wat hij wenschte, want hij was niet meer te redden. Ook een Amerikaanschen veldkapelaan die mijn huis bezocht, bracht ik bij Gerrit. Op 25 april 's morgens moesten wij de pastorie verlaten, die door de Amerikaanse troepen werd bezet. Alleen Gerrit en Jan mochten blijven en werden door onze ziekenzuster verpleegd. Des avonds van dien dag mochten wij weder in huis terugkeeren. Ik heb nog dezelfde avond [dat] Gerrit te kennen gaf dat hij katholiek was, de H.H. Sacramenten der stervenden toegediend. Gerrit had nu hooge koorts; nu en dan was hij niet bij helder bewustzijn. Den volgende nacht sliep hij van tijd tot tijd.

Des voormiddag 26 april was hij nog bij volle kennis en gaf op alle vragen antwoord. Tegen den middag werd hij opeens stiller, en 's namiddags tegen 2.00 uur overleed hij snel en kalm. Getuigen van zijn afsterven waren zijn kameraad Jan, de ziekenzuster, mijne huishoudster en ik. Ik bad aan zijn bed de kerkelijke gebeden der Stervenden. Dien dag 's avonds werd Gerrit in het lijkenhuis op ons kerkhof gebracht en daar opgebaard. Op 28 april vroeg om 7.00 uur vond de beaarding plaats, die ikzelf verichtte. Op het graf van Gerrit hebben wij bloemen geplant, een eenvoudig houten kruis is nog in aanmaak. 't zal als opschrift dragen: hier rust Gerrit Wolters, geboren 10-3-1918, overleden 26-4-1945. R.I.P. Nadere gegevens over Gerrits tijd in Buchenwald en den lijdensweg naar Teublitz zal u Jan Veldhuizen mededelen, die u deze brief doet toekomen. Jan Veldhuizen, die nog steeds ziekelijk is, zal wel binnen enkele dagen mijne pastorie verlaten en door een Amerikaanse ziekenauto naar huis gebracht worden. Daarom schrijf ik reeds nu dezen brief, opdat Jan hem kan meenemen. Ik groet u onder hartelijke deelneming. Uw dienstwillige Dr. Karl Hofmann, R.K. Pastoor. P.s. Gerrit had aan bezittingen behalve zijne kleeding, die wij hem medegaven in het graf, alleen een ring, die Jan u zal overhandigen.

Brief van Jan Veldhuizen (gedeelte van letterlijke tekst)

Amsterdam,

3 juli 1945, Geachte mevrouw Wolters

Ik heb uw brief ontvangen en condoleer U met het verlies van Gerrit. Ik had graag persoonlijk willen komen, maar mijn gezondheid laat dit niet toe. Ik heb namelijk in Buchenwald pleuris gehad en was nog niet geheel hersteld toen wij op 8 april met Gerrit en nog enige Hollanders en buitenlanders, tesamen 5000 man, naar het kamp Dachau moesten (waar wij nooit aangekomen zijn). Van 8 tot 23 april hebben wij het heel slecht gehad en zijn toen erg verzwakt. Gerrit heeft in Buchenwald niet geleden. Hij is daar ook ziek geweest en heeft er in een ziekenbarak gelegen en is daar ook hersteld vandaan gegaan. Hij heeft nimmer iets te doen gehad met de SS.

Links: Toegangspoort tot het kamp Buchenwald. Hierboven de cynische tekst op de poort: JEDEM DAS SEINE [IEDER HET ZIJNE].

(Foto's Henk Stevens)

Een dag voordat hij op transport ging heeft hij een buurtgenoot gesproken die ook op transport moest. Hij was van een ander kamp gekomen en had al een zware tijd achter de rug. Hij bleef in Buchenwald achter, omdat hij met ons niet mee kon komen. Die jongen heeft Gerrit als aandenken een ring gegeven die ik nog bij mij heb. Het is een koperen ring met de letters K.H. erin.

Toen wij 8 april op transport gingen voelden we ons goed en waren vol goede moed. We zijn van Buchenwald naar Weimar gelopen. Vandaar zijn wij in open wagens 8 dagen gereden. Op die rit was de verzorging slecht. Weinig eten, er gingen dagen voorbij zonder eten. Daarna moesten we 30 km. lopen en kwamen in het concentratiekamp Flossenburg aan. Daar zijn we twee dagen geweest en moesten toen weer verder, weer in open wagens. Na 3 dagen konden we niet verder daar de spoorbaan vernield was. We hebben toen van 's morgens 7 uur tot 's nachts 2 uur gelopen en kwamen toen in Schwandorf aan, een plaatsje in Zuid Beieren. De wagens stonden daar weer klaar om ons verder te vervoeren.

Maar in de verte hoorden we de Amerikanen al aankomen. We hebben toen de gehele dag in de wagon gestaan zonder dat we gereden hebben. Tegen de avond moesten we langs de spoorbaan teruglopen naar Regensburg. Dat was 51 km. Na 14 km. gelopen te hebben kon Gerrit niet meer.

Op een onbewaakt ogenblik zijn we toen gevlucht. Die nacht hebben we in het bos geslapen. De volgende morgen gingen we op zoek naar hulp die we snel vonden. Een pastoor heeft ons geholpen. Maar het was voor Gerrit te laat. Hij had teveel geleden. Ik ben 1 maand bij die pastoor gebleven en was nog niet geheel hersteld toen ik naar huis ging. Ik heb toen een brief en overlijdensakte van Gerrit meegekregen. Die heb ik aan de katholieke kerk (in Loil) afgegeven. De brief was in het Duits geschreven en ik heb hem in het Hollands vertaald als aandenken. Ik lig nu thuis ziek. Drie maanden moet ik thuis rust nemen en dan, als er plaats is naar een sanatorium. Ik heb namelijk t.b.c. opgelopen. Ik hoop dat u mijn schrift lezen kunt want liggend schrijven valt niet mee. Als u de overlijdensakte van Gerrit niet ontvangen hebt wilt u dat dan nog even berichten. Hopende op een spoedige kennismaking verblijf ik.

Hoogachtend: Jan E. Veldhuizen Jr.

Exp.-Nr. 44/45
Bei Rückfragen angeben

Sterbe-Zeugnis

Am 26 ten April 1945

Eintausend sechshundert hinfundriessig

verstarb zu Tenblita

und wurde am 28. April 1945 zu Tenblita

kirchlich beerdigt: Gert Wolters

Stand: Landwirt Alter: 27 Jahre Konfession: röm. kath.

Vermerke über Todesursache: Pleuritis, Herzschwäche

Dies bezeugt diesamtl. Sterbematrikel Band IV Seite 130 Nr. 20

Tenblita, den 11. Mai 1945

Kath. Pfarramt:

Paul Hofmann Pf.

Gebühr 40 Pfg.

Form. 104 Gebrüder Habel GmbH, Regensburg

Overlijdensakte Gert (Gerrit) Wolters. Hij overleed op 26 april, begraven op 28 april.

Bron

Tinneveld, A., Weekblad De Liemers van 6 december 1963

Met speciale dank aan Gerrie Aalberts uit Zevenaar